

Міністерство освіти і науки України
Національний університет фізичного виховання і спорту України

Р. О. СУШКО, С. Є. ШУТОВА

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БАСКЕТБОЛУ
ТА НАПРЯМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Методичні рекомендації до навчальної дисципліни
«Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту»
спеціальність 017 Фізична культура і спорт

Київ - 2018

Робота виконана у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, кафедра спортивних ігор

*Рекомендовано до видання на засіданні кафедри спортивних ігор
Національного університету фізичного виховання і спорту України
(протокол засідання № 13 від 05.04.2018)*

Розроблено:

- кандидатом наук з фізичного виховання та спорту, докторантом кафедри історії та теорії олімпійського спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України Р. О. Сушко;
- кандидатом наук з фізичного виховання та спорту, доцентом, завідувачем кафедри спортивних ігор Національного університету фізичного виховання і спорту України С. Є. Шутовою.

Рецензенти:

- доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор Борисова О. В., проректор з науково-педагогічної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України;
- доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент Дорошенко Е. Ю., професор кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізичного виховання і здоров'я Запорізького державного медичного університету;
- кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, Мітова О. О., завідувач кафедри спортивних ігор Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

У методичних рекомендаціях розглянуто сучасні тенденції розвитку баскетболу в Україні, узагальнено важливі напрямки досліджень, представлено перелік наукових і науково-методичних праць останніх років, спрямованих на розв'язання проблемних питань розвитку баскетболу на дитячо-юнацькому, аматорському та професійному рівнях.

Методичні рекомендації допоможуть продовжити наукові пошуки з метою підвищення ефективності навчально-тренувального і змагального процесів у баскетболі та якісно опанувати дисципліну «Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту» за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» згідно з робочою програмою.

Рекомендовано для студентів, магістрантів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів фізичного виховання та спорту, всіх, хто цікавиться актуальними проблемами розвитку баскетболу в сучасних умовах.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
1. Сучасні тенденції розвитку баскетболу в Україні та світі.....	2
2. Перелік авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту, захищених в Україні на матеріалі баскетболу за період 1991–2018 р.р.....	5
3. Перелік авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту, захищених на матеріалі баскетболу за роки Незалежності в Україні	7
4. Список наукових праць українських фахівців з баскетболу.....	8
5. Узагальнення проблем розвитку баскетболу в Україні та напрямки їх практичного вирішення	11
6. Загальні вимоги до написання наукових статей	21
7. Перелік фахових видань МОН України	21
ЗАКЛЮЧЕННЯ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	23

ВСТУП

Сучасні тенденції розвитку баскетболу свідчать про значний рівень зацікавленості до цього командного ігрового виду спорту в світі з боку науковців, вболівальників і меценатів. Постійний пошук шляхів удосконалення процесу підготовки національних збірних команд з метою успішного виступу на міжнародній арені та досягнення максимально високих спортивних результатів виокремлює потребу підготовки якісного резерву та особливості набуття індивідуальної майстерності в дитячо-юнацькому, студентському, аматорському та професійному спорті. Окремі компоненти досліджені досить детально, що знайшло відображення в працях вітчизняних науковців. Теоретико-методичну та експериментальну основу їх робіт складає необхідність оптимізації навчально-тренувального процесу та удосконалення ефективності змагальної діяльності.

Потужна інформатизація суспільства досягла сталого розвитку і зробила практично неможливою прихованість даних стосовно оперативного стану техніко-тактичної підготовленості національних збірних команд через постійне оприлюднення статистичних показників спортсменів і відеотрансляції змагань. Збільшення кількості міжнародних наукових конференцій дозволяє обмін практичним досвідом проведених експериментальних досліджень за видами підготовки різних вікових груп з урахуванням сенситивного розвитку організму й кваліфікації баскетболістів. Поза ґрунтовними дослідженнями залишаються історичні аспекти розвитку баскетболу, розглянуті в тривалій ретроспективі і, частіше, аналізуються конкретні події, обмежені відносно короткими часовими межами або загальновідомі дати, представлені в розділах книг та наукових статтях.

Автори методичних рекомендацій мають на меті об'єднати зусилля фахівців науки і практики, щоб проаналізувати сучасні проблеми і визначити перспективи з урахуванням вже проведених досліджень спеціалістів з баскетболу.

1. Сучасні тенденції розвитку баскетболу в Україні та світі

Відкритість кордонів, доступність найбільш ефективних методик і систем підготовки спортсменів, можливість зміни громадянства та підготовки в кращих спортивних центрах світу, виступи висококваліфікованих і перспективних спортсменів у закордонних професійних лігах, інші чинники, які пов'язані з впливом процесів глобалізації на ефективність підготовки і змагальної діяльності спортсменів дозволяють охарактеризувати сучасні особливості розвитку баскетболу. Звичайним явищем стають програми багаторічної підготовки, які побудовані з урахуванням впливів уніфікації та інтеграції спорту вищих досягнень. Прикладом цього є багаторічна підготовка чоловічої національної збірної Литви з баскетболу: відбір та орієнтація найбільш талановитих спортсменів, їх початкова підготовка в дитячо-юнацьких спортивних закладах Литви; попередня та спеціалізована базова підготовка в таборах США; етап підготовки до вищих досягнень – в коледжах та університетах США; на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей – професійна кар'єра в кращих клубах НБА або Європи. Про високу ефективність

такої системи підготовки свідчать показники успішної змагальної діяльності національної збірної Литви на чемпіонатах Європи, світу, Іграх Олімпіад. У країні з чисельністю населення близько 3 млн. осіб, чоловіча національна збірна практично постійно займає призові або високі місця на офіційних міжнародних змаганнях найвищого рівня.

Аналіз даних науково-методичної літератури, мережі «Internet», вивчення передового педагогічного досвіду підготовки кращих баскетболістів і тренерів дозволяють констатувати:

- на спорт вищих досягнень взагалі, та баскетбол зокрема, впливають чинники глобального характеру, що пов'язані з уніфікацією найбільш ефективних національних систем підготовки висококваліфікованих баскетболістів та їх подальшою інтеграцією на регіональному або міжнародному рівнях;

- на вдосконалення підготовленості баскетболістів впливає міграція молодих перспективних спортсменів та їх концентрація в кращих світових центрах підготовки – таборах підготовки перспективних баскетболістів у США. Крім цього наявна тенденція до зміни громадянства висококваліфікованих баскетболістів для отримання можливості виступів за національні збірні команди високої кваліфікації або участі в офіційних міжнародних змаганнях. В якості приклада, можна навести натуралізацію Юджина Джетера: отримання ним громадянства України та ефективний виступ у складі національної збірної команди України в фінальному турнірі чемпіонату Європи-2013 (шосте місце).

- на професійному рівні спостерігається тенденція до дисбалансу показників змагальної практики. Провідні гравці команд мають близькі до максимальних показники офіційної змагальної практики національного та міжнародного рівнів, інші гравці команди задовольняються змагальною практикою в товариських або контрольних іграх, що призводить до зниження інтегральних характеристик загальнокомандної підготовленості. Це актуально для ігор національних чемпіонатів та офіційних міжнародних турнірів – чемпіонатів Європи, світу, Ігор Олімпіад.

Одним із основних чинників глобалізації, що суттєво впливає на спорт вищих досягнень є міграція баскетболістів. Це відбувається тому, що міграція спортсменів набула неконтрольованих форм, важко виявити передумови, які впливають на процес міграції баскетболістів (одні залишають економічно-стабільні країни у пошуках більш вигідних фінансових контрактів навіть у країнах «третього світу», інші погоджуються на досить низький гонорар через пропозиції щодо зміни громадянства і можливості виступу на Іграх Олімпіад під прапором іншої держави). Якщо раніше кращі клуби заключали контракти з кращими гравцями, то тепер мігрувати країнами світу баскетболісти починають в достатньо ранньому віці, з різним рівнем кваліфікації та з багатьох причин. Перспективні спортсмени в ранньому віці намагаються разом з отриманням ігрового досвіду отримати можливість навчання в закордонному коледжі; висококваліфіковані гравці змінюють клуби задля більш вигідних умов контракту; кваліфіковані спортсмени – з метою покращення фінансового становища та перспектив надбання змагальної практики в більш престижних лігах або клубах. Суттєва кількість баскетболістів намагається завдяки переходам обрати країну з метою зміни громадянства; переважна більшість гравців змінює клуби через незадоволення щодо часу, відведеного їм у грі, довіри

тренера, неузгодженості дій з партнерами, що заважає продемонструвати високий рівень гри тощо.

Підтвердженням можуть слугувати інформативні дані з офіційних ростерів чоловічих національних збірних команд баскетбольних турнірів Ігор Олімпіад за період 1988–2016 рр. На проаналізованих змаганнях брали участь по 12 команд, у кожній 12 баскетболістів (загалом 144). Серед цих спортсменів визначено кількість гравців, що не брали в останньому сезоні участь у національному чемпіонаті країни, а приїхали виступити за збірну команду, як представники клубів НБА (найсильнішої баскетбольної ліги світу) або клубів інших ліг, частіше європейських. Виявлено, що відсоток спортивних мігрантів набув вагомих кількісних характеристик у 1988 році і на кожних наступних Іграх Олімпіад прогресував практично до 2016 року. Нижче представлено тенденції стабільного зростання відсотку мігрантів у олімпійських чоловічих баскетбольних турнірах:

- Олімпійські ігри 1988 року (Сеул, Корея) – 11 мігрантів (8 % від загальної кількості заявлених спортсменів);
- Олімпійські ігри 1992 року (Барселона, Іспанія) – 31 мігрант (22 % від загальної кількості заявлених спортсменів);
- Олімпійські ігри 1996 року (Атланта, США) – 42 мігранти (29 % від загальної кількості заявлених спортсменів);
- Олімпійські ігри 2000 року (Сідней, Австралія) – 46 мігрантів (32 % від загальної кількості заявлених спортсменів);
- Олімпійські ігри 2004 року (Афіни, Греція) – 50 мігрантів (34 % від загальної кількості заявлених спортсменів);
- Олімпійські ігри 2008 року (Пекін, Китай) – 51 мігрант (35 % від загальної кількості заявлених спортсменів);
- Олімпійські ігри 2012 року (Лондон, Великобританія) – 75 мігрантів (52 % від загальної кількості заявлених спортсменів);
- Олімпійські ігри 2016 року (Ріо-де-Жанейро, Бразилія) – 72 мігранти (50 % від загальної кількості заявлених спортсменів).

Таким чином з'ясовано, що лише збірна США формувалась виключно гравцями, що приймають участь у національному чемпіонаті. Якщо на Іграх Олімпіади в Сеулі кількість спортивних мігрантів виглядала винятком, то у 2012 році в Лондоні, збірна Франції продемонструвала абсолютне представництво – 12 баскетболістів, 10 – у збірній Великої Британії, по 9 – у збірній Австралії, Литви, Нігерії. Також за Францією першість по кількості легіонерів, які грають у НБА – 6 гравців, 5 – у збірній Іспанії, по 4 – у збірних РФ, Аргентини і Бразилії. Процеси міграції є невід'ємною і подекуди вимушеною частиною кар'єри гравців високого рівня підготовленості. Вивчення спортивної біографії 144 баскетболістів, які представляли у 2012 році свої країни, показало, що переважна більшість спортсменів (близько 80 %) мала досвід виступу в НБА і змінила значну кількість європейських клубів, близько 50 % отримали освіту в американських коледжах, набуваючи там практичний спортивний досвід.

Олімпійський турнір у Ріо-де-Жанейро 2016 року довів стабільність тенденцій міграційного процесу. Окрім збірної Китаю, всі збірні команди олімпійського баскетбольного турніру 2016 року були представлені гравцями з НБА. Винятковий і

абсолютний рекорд мігрантів представила збірна команда Нігерії – 12, одинадцять з яких окрім спортивної міграції мають і соціальну (народились або вирости в Сполучених Штатах Америки).

Вивчення громадянства головних тренерів команд вражає демократичністю в цьому питанні, адже з 12 команд-учасниць Олімпіади 2012 року, сім обрали керманичами тренерів з громадянством США, Італії, Аргентини, Ізраїлю та Польщі. Команди, які вибороли медалі найпочеснішого турніру очолювали легіонери: збірну команду США – тренер з подвійним громадянством США і Польщі, збірну Іспанії – італійський фахівець, а збірну РФ – тренер з подвійним громадянством США та Ізраїлю, бразильці обрали аргентинського спеціаліста, а збірні Австралії, Великої Британії та Китаю потребували допомоги американських фахівців. На Олімпійському баскетбольному турнірі 2016 року п'ять тренерів мали іноземне або подвійне громадянство (США, Італії, Аргентини, Польщі), окрім того в збірних США, Бразилії, Іспанії та Нігерії тренери залишились очолювати команди ті самі, що і чотири роки тому на Олімпійських іграх в Лондоні, а збірна Венесуели боролась за краще місце в фінальній турнірній таблиці під керівництвом фахівця з Аргентини.

З'ясовано, що кількісні показники міграції баскетболістів на матеріалі восьми олімпійських баскетбольних турнірів набули стабільного зростання, що підкреслює збільшення впливу глобалізації на розвиток спорту вищих досягнень. Важливо зрозуміти, що ігнорування процесів планетарного масштабу, що відбуваються, негативно відобразиться на розвитку баскетболу в нашій країні.

2. Перелік авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту, що захищені в Україні на матеріалі баскетболу за період 1991–2018 р.р

Складений авторами перелік авторефератів дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук, захищених в Україні на матеріалі баскетболу за період 1991–2018 р.р., покликаний привернути увагу майбутніх науковців до пошуку нових напрямків досліджень.

1. Зикас ІА. *Управление соревновательной деятельностью высококвалифицированных баскетболисток на основе проявления точностных движений в различные фазы менструального цикла (на примере дистанционных бросков)* [автореферат]. Київ: КГИФК; 1992. 24 с.

2. Кхелифа Риад Бен Яссин. *Совершенствование технического мастерства баскетболистов с учетом биомеханических особенностей их моторики* [автореферат]. Київ: УГУФВиС; 1996. 24 с.

3. Хромаєв ЗМ. *Підготовка баскетболістів високої кваліфікації у мікроциклах змагального періоду* [автореферат]. Київ: УДУФВС; 1997. 24 с.

4. Тимошенко ОВ. *Розвиток швидкості та точності ігрових дій у дівчат 10-14 років, які займаються баскетболом* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 1999. 20 с.

5. Шутова СЄ. *Психологічні фактори, які забезпечують ефективність змагальної діяльності баскетболістів високої кваліфікації* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2000. 18 с.
6. Козіна ЖЛ. *Ефективність застосування суб'єктивного методу регуляції фізичних навантажень в жіночому баскетболі* [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2003. 23 с.
7. Цимбалюк ЖО. *Вплив основних властивостей нервової системи на розвиток тактичного мислення юних баскетболісток* [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2003. 20 с.
8. Мітова ОО. *Інтегральна підготовка баскетболістів 17–19 років при переході в команди суперліги* [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2004. 20 с.
9. Кайс ММ Найрат. *Відновлення функціональних резервів серцево-судинної системи кваліфікованих баскетболістів у процесі річної підготовки* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2005. 16 с.
10. Вознюк ТВ. *Оптимізація тренувального процесу кваліфікованих баскетболісток засобами швидкісно-силової спрямованості на передзмагальному етапі підготовки* [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2006. 20 с.
11. Кудімов ВМ. *Формування та удосконалення навички штрафного кидка у баскетболі з використанням технічних засобів* [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2006. 20 с.
12. Защук СГ. *Удосконалення техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболістів в умовах атаки швидким проривом* [автореферат]. Київ: ДНДІФК; 2007. 22 с.
13. Максимів ГЗ. *Технологія навчання гри в баскетбол учнів загальноосвітньої школи* [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2007. 20 с.
14. Пітин МП. *Силова підготовка неповносправних баскетболістів* [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2007. 19 с.
15. Воробйова ВО. *Підготовка баскетбольних команд в гуманітарних вищих начальних закладах з урахуванням психофізіологічних здібностей гравців* [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2007. 21 с.
16. Заворотна ОА. *Розвиток координаційних здібностей у баскетболістів 13 - 14 років з вадами слуху* [автореферат]. Київ: ДНДІФК; 2008. 20 с.
17. Артеменко ТГ. *Відбір баскетболістів на етапі початкової підготовки з урахуванням їх особистісних особливостей* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2010. 20 с.
18. Безмилов ММ. *Критерії відбору кваліфікованих баскетболістів у команду* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2010. 24 с.
19. Маслова ОВ. *Спеціальна працездатність і функціональні можливості юних баскетболістів з урахуванням їх біологічного дозрівання* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2010. 26 с.
20. Павлова ТВ. *Комплексна оцінка здібностей дітей при відборі в ігрові види спорту на етапі початкової підготовки* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2011. 20 с.
21. Чопик РВ. *Методика навчання фізичних вправ молодших школярів у процесі занять баскетболом* [автореферат]. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; 2010. 22 с.

22. Сушко РО. *Удосконалення змагальної діяльності на основі моделювання техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток різного амплуа* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2011. 22 с.

23. Базілевський АГ. *Індивідуальна тактична підготовка юних баскетболістів у річному циклі тренування з використанням інтерактивних технологій* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2012. 24 с.

24. Нью Юньфей. *Оптимізація розвитку рухових якостей, що визначають результативність ігрової діяльності баскетболістів 13–15 років* [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2013. 20 с.

25. Нестеренко НА. *Швидкісно-силова підготовка баскетболістів 13–14 років залежно від ігрового амплуа* [автореферат]. Дніпропетровськ: ДДФКС; 2013. 22 с.

26. Собко ІМ. *Інноваційні технології в тренувальному процесі кваліфікованих баскетболісток з вадами слуху* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2014. 26 с.

27. Костюк ЮС. *Методика диференційованого навчання фізичних вправ учнів основної малокомплектної школи засобами баскетболу* [автореферат]. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; 2015. 20 с.

28. Ал-Фартусі Мустафа Асаад Муншид. *Техніко-тактична підготовка кваліфікованих баскетболістів з урахуванням функціонального забезпечення ігрової діяльності* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2016. 24 с.

29. Кириченко ВМ. *Методика розвитку координаційних здібностей учнів основної школи у процесі занять баскетболом* [автореферат]. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; 2016. 21 с.

30. Мішин МВ. *Удосконалення техніки володіння візком як основи загальної діяльності баскетболістів з порушенням опорно-рухового апарату* [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2017. 20 с.

31. Онищенко ВМ. *Структура та зміст навчально-тренувального процесу дітей 6–7 років на першому році занять міні-баскетболом* [автореферат]. Дніпро: ДАФКС; 2017. 22 с.

3. Перелік авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту, що захищені на матеріалі баскетболу за роки Незалежності в Україні

1. Дорошенко ЕЮ. *Теоретико-методичні основи управління техніко-тактичною діяльністю в командних спортивних іграх* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2014. 44 с.

2. Козина ЖЛ. *Теоретико-методические основы индивидуализации учебно-тренировочного процесса спортсменов в игровых видах спорта* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2010. 45 с.

3. Максименко П. *Теоретико-методичні основи багаторічної підготовки юних спортсменів у спортивних іграх* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2010. 44 с.

4. Сушко РО. *Теоретико-методичні основи розвитку спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)* [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2018. 40 с.

4. Список наукових праць українських фахівців з баскетболу

З метою формування напрямків подальших досліджень у баскетболі нижче запропоновано короткий перелік сучасних статей спеціалістів, що дозволить визначити спрямованість їх наукових інтересів.

1. Безмилов М. Комплектування команд високої кваліфікації в умовах інтернаціоналізації світового баскетболу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016;3: 3–11.
2. Безмилов М. Традиції і сучасний стан підготовки баскетбольного резерву в країнах колишньої Республіки Югославії. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2017;1: 3–10.
3. Безмылов НН. Влияние «эффекта возраста» на отбор спортсменов и комплектование составов молодежных команд в игровых видах спорта. *Наука в олимпийском спорте*. 2017;2: 17–2.
4. Безмылов НН, Шинкарук ОА, Митова ЕА. Комплексная оценка уровня подготовленности баскетболистов при проведении ежегодной процедуры драфта в профессиональные клубы НБА. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2016;2: 112–9.
5. Безмылов НН. Многолетняя подготовка и отбор баскетболистов в Испании. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2016;11(81): 24–8.
6. Безмылов Н, Подолов М. Жизненный путь и роль в создании Национальной баскетбольной ассоциации. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015;1: 81–97.
7. Безмылов НН, Шинкарук ОА. *Оценка соревновательной деятельности баскетболистов высокого класса в игровом сезоне* [монографія]. К.; 2013. 144 с.
8. Безмылов Н, Мурзин Е. Подготовка резерва и отбор игроков в национальную сборную команду по баскетболу. *Наука в олимпийском спорте*. 2016;2: 32–8.
9. Борисова ОВ, Сушко РО. *Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту* [метод. рекомендації]. К.: Науковий світ; 2016. 35 с.
10. Волошин А, Сушко Р. *Баскетбол України* [монографія]. К.: СІК ГРУП Україна; 2014. 362 с.
11. Воронова В, Артеменко Т, Свигунец Є. Отбор баскетболистов на этапе начальной подготовки с учетом их личностных особенностей. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2013;4: 86–90.
12. Дорошенко Э, Сушко Р, Крейвите Р. Подготовка высококвалифицированных баскетболистов на этапе максимальной реализации индивидуальных возможностей: современное состояние проблемы и пути ее решения. *Наука в Олимпийском спорте*. 2015;4: 14–7.
13. Дорошенко Э. Показатели технико-тактической деятельности как фактор управления подготовкой баскетболистов высокой квалификации. *Наука в олимпийском спорте*. 2014;1: 17–22.
14. Дорошенко Э. Управление технико-тактической деятельностью в командных

- спортивных играх. *Наука в олимпийском спорте*. 2014;4: 15–21.
15. Кириченко В. Рівень прояву специфічних координаційних здатностей школярів віком 12-13 років у процесі занять баскетболом. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015;1: 40–5.
 16. Кириченко ВМ. Розвиток координаційних здібностей учнів основної школи на уроках з баскетболу. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2013;14: 73–7.
 17. Козина ЖЛ, Собко ИН, Прокопенко АИ, Губа АВ, Ермаков СС, Прусик КЯ, Цеслицка МЗ. Методика технико-тактической подготовки баскетболисток с нарушениями слуха с использованием инновационных технологий. *Физическое воспитание студентов*. 2014;3: 30–9.
 18. Козина ЖЛ, Базилюк ІМ, Собко ТА. Інтерактивні технології як засіб тактичної підготовки спортсменів в студентському баскетболі. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. 2017;1: 22–33.
 19. Корягин ВМ. Структура и содержание технической и физической подготовки баскетболистов. *Наука і освіта*. 2013;4: 136–8.
 20. Корягин ВМ, Блавт ОЗ. Автоматизированное обеспечение тестового контроля скоростно-силовых возможностей. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2013;1: 47–51.
 21. Корягин ВМ. Теоретико-методические основы системы подготовки юных баскетболистов. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2010;10: 3–7.
 22. Корягин ВМ, Блавт ОЗ. *Тестовый контроль в физическом воспитании* [монографія]. Germany: LAP LAMBERT Academic Publishing is a trademark of: Omni Scriptum Gmb H & Co. KG; 2013. 144 с.
 23. Корягин В. Періодизація багаторічної підготовки юних спортсменів-ігровиків. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014;15: 124–29.
 24. Корягин ВМ. До питання індивідуалізації навчання юних спортсменів-ігровиків. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2014;3: 129–35.
 25. Корягин ВМ. Індивідуалізація багаторічної підготовки юних спортсменів у командних спортивних іграх. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014;14: 130–3.
 26. Костюкевич ВМ. Модельно-целевой подход при построении тренировочного процесса спортсменов командных игровых видов спорта в годичном макроцикле. *Наука в Олимпийском спорте*. 2014;4: 22–9.
 27. Костюкевич ВМ. Модельные тренировочные задания как инструмент построения тренировочного процесса спортсменов командных игровых видов спорта. *Наука в олимпийском спорте*. 2016;2: 24–8.
 28. Маслова О, Гопей М. Особливості фізичного розвитку і фізичної підготовленості школярів з вадами слуху та перспективи їх корекції засобами спортивних ігор. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016;3: 139–45.
 29. Маслова ОВ, Гопей ММ. Оцінка рівня тривожності суддів у баскетболі. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. 2013;18: 174–8.

30. Матула С, Пітин М. Організаційні особливості змагань з баскетболу для юних спортсменів (на прикладі «шкільної баскетбольної ліги»). *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2015: 246–51.
31. Мітова ОО. Обґрунтування методичного підходу до розробки системи комплексного контролю підготовленості спортсменів в командних ігрових видах спорту (на прикладі баскетболу). *Фізична культура спорт та здоров'я нації*. 2017;4 (23): 86–93.
32. Мітова ОО. Проблеми контролю в баскетболі на етапі початкової підготовки в зв'язку з тенденцією до ранньої спеціалізації. *Вісник Запорізького національного університету (фізичне виховання та спорт)*. 2016;2: 186–97.
33. Мітова ОО. Ретроспективний аналіз формування системи контролю у командних спортивних іграх. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016;1: 74–81.
34. Мітова ОО, Івченко ОМ. Контроль параметрів уваги у баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015; 5(49): 74–7.
35. Мітова ОО, Онищенко ВМ. Контроль фізичного здоров'я дітей 6-7 років на першому році навчання в умовах ранньої спеціалізації у спортивних іграх (на прикладі міні-баскетболу). *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015;6(50): 65–7.
36. Мітова ОО, Сидоренко ВС. Контроль і аналіз динаміки техніко-тактичних дій у захисті протягом гри у баскетболістів команди вищої ліги. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015;3(47): 65–7.
37. Мітова ОО, Сушко РО. *Методи наукових досліджень у баскетболі: навч.-метод. посіб.* Дніпропетровськ: Інновація; 2015. 216 с.
38. Мітова ОО, Сушко РО. *Тестування баскетболістів: навч. посіб.* Дніпропетровськ: Інновація; 2016. 140 с.
39. Мітова ОО, Івченко ОМ. Вдосконалення системи тестів для контролю технічної та спеціальної фізичної підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки на основі факторного аналізу. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017;12(94): 58–62.
40. Собко И, Кржеменский М, Целинска М, Мушкета Р. Подготовка баскетболистов с применением электронных пособий в условиях высшего учебного заведения. *Здоровье, спорт, реабилитация*. 2017;1: 71–7.
41. Сушко Р. Ефективність і особливості розвитку клубної кар'єри висококваліфікованих баскетболістів з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень. *Вісник Запорізького національного університету (фізичне виховання та спорт)*. 2016: 92–9.
42. Сушко Р. Миграція в системі підготовки баскетболістів вищої кваліфікації (на матеріалах турнірів Ігор Олімпіад 1988–2016 гг.). *Наука в олімпійському спорті*. 2017;2: 11–6.
43. Сушко Р. Розвиток баскетболу з урахуванням впливу чинників глобалізації спорту вищих досягнень (на матеріалі національної збірної Литви). *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016;4: 11–5.

44. Сушко Р. Формирование теоретической модели развития баскетбола в Украине с учетом влияния факторов глобализации спорта высших достижений. *Наука в олимпийском спорте*. 2017;1: 48–55.
45. Сушко РО. *Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)* [монографія]. К.: Центр учбової літератури; 2017. 360 с.
46. Сушко РО. Ефективність техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток і шляхи їх удосконалення на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2015;8: 57–65.
47. Сушко РО, Мітова ОО, Дорошенко ЕЮ. *Змагальна діяльність висококваліфікованих гравців у баскетболі*: навч. посіб. Дніпропетровськ; 2014. 162 с.
48. Шинкарук О. Интегральные индексы при оценке соревновательной деятельности баскетболистов высокой квалификации. *Наука в олимпийском спорте*. 2013;1: 49–55.
49. Шинкарук О, Мітова О. Система контролю підготовки початківців у командних спортивних іграх: проблемні питання та сучасні підходи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017;1: 105–12.
50. Шутова СЄ, Абросьов ОС. Аналіз часового інтервалу атаки кваліфікованих баскетболістів у нападі. В: *Спорт та сучасне суспільство: зб. тез доп. X Міжнар. наук. інтернет-конф.* Київ; 03 березня 2017. С. 11–4.
51. Шутова СЄ, Батьковская АМ. Психологические особенности разминки как информационная составляющая технологии управления баскетбольной командой в ходе игры. В: *Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті: зб. тез доп. V Всеукр. електор. конф.* Київ; 18 травня 2017. С. 89–90.
52. Шутова СЄ, Юр ВР. Особливості фізичної підготовки у студентському баскетболі. В: *Спорт та сучасне суспільство: зб. тез доп. IX Всеукр. студ. наук. конф.* Київ; 26 лютого 2016. С. 83–6.

5. Узагальнення проблем розвитку баскетболу в Україні та напрямки їх практичного вирішення

В програмі Ігор Олімпіад чоловічий баскетбол з'явився у 1936 році в Берліні, жіночий баскетбол отримав статус олімпійського на 40 років пізніше, в 1976 (Монреаль, Канада). За свідченнями дослідників, в Україні баскетбол став відомим з 1909 року і зазнавав потужного хвилеподібного розвитку через політично-економічні ситуації. Визнання яскравих особистостей у нашій країні відбувалось за допомогою участі українських спортсменів у збірних командах СРСР. Олімпійський спорт у процесі розвитку баскетболу розглядається як вищий рівень, як необхідна мета в досягненні результату, яка можлива при ефективному розвитку спочатку дитячо-юнацького, потім резервного і далі олімпійського та професійного спорту.

Педагогічний аналіз списку багаторазових олімпійських чемпіонів показав, що

в ньому присутні спортсмени виключно з індивідуальних видів спорту та, практично, відсутні представники спортивних ігор. Специфіка баскетболу не дозволяє спортсмену-учаснику Олімпійських ігор отримати більше однієї олімпійської нагороди, яка в загальнокомандному заліку країн враховується як одна медаль, але історія спорту пам'ятає баскетболістку Терезу Едвардс (США), яка була учасницею п'яти Олімпіад і змогла тривалий час демонструвати найвищий рівень підготовленості та досягнень: чотириразова олімпійська чемпіонка 1984 (Лос-Анджелес), 1988 (Сеул), 1992 (бронза Барселони), 1996 (Атланта), 2000 (Сідней).

В Україні існують традиції підготовки видатних баскетболістів, які в складі збірної СРСР вибороли золоті нагороди на Іграх Олімпіад: Сергій Коваленко, Анатолій Полівода (1972, Мюнхен), Наталія Климова, Раїса Курвякова (1976, Монреаль); Олександр Білостінний, Олександр Волков, Валерій Гоборов (1988, Сеул), Марина Ткаченко, Олена Жирко (1992, Барселона).

П'єдестал Олімпіад не всім українським баскетболістам дав визнання на батьківщині, що є неприпустимим, адже саме ідеалізація кумирів формує національну гордість і патріотизм, об'єднує народ і спонукає до самостійних звершень.

Акт проголошення незалежності України в 1991 році поклав край юридичному існуванню УРСР, а українські баскетболісти отримали почесне право захищати кольори українського прапора на міжнародній арені. Правоприємницею досягнень СРСР визнали РФ, тому Україна самостійно почала свій шлях з кваліфікаційних турнірів, щоб отримати можливість виступу в фінальному турнірі чемпіонату Європи, де існує можливість потрапити на Ігри Олімпіад. Системна і потужна школа підготовки баскетболу, перебуваючи на високому рівні, дозволила українським баскетболісткам впевнено подолати всі раунди відбору і вибороти звання чемпіонок Європи 1995 року (Брно, Чехія) і путівку на Ігри Олімпіади 1996 року (Атланта, США). За висновками експертів виступ українських баскетболісток (4 місце) вважали вдалим, що давало підстави сподіватись на подальші олімпійські успіхи. Україна, як самостійна держава, брала участь у літніх олімпійських іграх 6 разів, але, крім представлених вище досягнень у 1996 році, національні збірні команди з баскетболу більше жодного разу не були представлені на Іграх Олімпіад.

Визначною подією українського чоловічого баскетболу стало запрошення тренера-легіонера до роботи з національною збірою. Американський фахівець Майкл Фрателло, попри тимчасову критику на свою адресу, привів команду до успіху – 6^е місце на чемпіонаті Європи 2013 року (Словенія) вперше надало бажану можливість виступу українських баскетболістів на чемпіонаті світу 2014 року (Іспанія), де Україна посіла 18^е місце.

Попри закладені переможні традиції та впевнені амбіції, хоч і нестабільно, але продемонстровані українськими жіночими і чоловічими національними збірними командами за роки Незалежності на сучасному етапі розвитку не дозволяють створити гідну конкуренцію на міжнародному рівні, що підтверджують низькі статистичні показники змагальної діяльності на чемпіонатах Європи і відсутність українських національних збірних команд з баскетболу в головних турнірах (Іграх Олімпіад і чемпіонатах світу).

Отримавши юридичну можливість для виступу в змаганнях найвищого гатунку, Україна втратила занадто багато, що можна узагальнити наступним чином:

- через відсутність масовості занять баскетболом зруйновано багаторічну систему підготовки спортивного резерву;
- необхідність батьківського фінансування спортивних секцій зробила неможливими заняття для певної частини населення;
- кваліфіковані тренерські кадри залишили країну або змінили вид діяльності через проблематичні фінансово-економічні умови;
- фінансова складова стала підґрунтям втрати безлічі спортивних споруд, які потребують капітального ремонту та відновлення через невідповідність проведення в них змагань;
- спортсмени, що пройшли ще радянську школу підготовки закінчили виступи.

На жаль, останні фінальні баскетбольні змагання високого міжнародного рівня проходять без участі збірних команд України різних вікових груп і подібний занепад та, як наслідок, низькі результати навіть на європейському рівні, відбувається на тлі вищезазначених проблем, до яких долучились сучасні, викликані загальносвітовим розвитком:

- неофіційно баскетбол став «нерентабельним», адже вимагає залучення значних коштів через велику кількість спортсменів у команді, в порівнянні з одноосібними видами спорту;
- контрактна система спілкування з гравцями і міграція до закордонних клубів призвела до низки проблем у взаємовідносинах між талановитими спортсменами і Федерацією баскетболу України;
- став значно нижчим рівень патріотизму і залучення до лав збірної України перестало бути почесним і престижним;
- існуючі спортивні зали не відповідають вимогам сучасних офіційних правил змагань;
- нормою стали угоди, коли на керівні посади приходять меценати і бізнесмени, які мають посереднє фахове мислення стосовно розвитку баскетболу.

Для професійного спорту взагалі характерна проблема адаптації юних спортсменів серед професіоналів. Не є винятком і баскетбол. Багато достатньо обдарованих молодих особистостей не витримують тиску нових обставин, коли перехід вимагає від них самовизнання, що лідером в дитячо-юнацькій команді він був вчора, а сьогодні має доводити тренеру, партнерам по команді та, перш за все собі, що він може стати професіоналом. Особливого значення дана проблема набула з 2000^{-x} років, коли втрата масовості занять спортивними іграми унеможливила кваліфікований відбір на всіх етапах багаторічної підготовки юних спортсменів. Сучасний випускник ДЮСШ в баскетболі має ряд суттєвих недоліків:

- не проходить якісного відбору, не отримує природних навичок боротьби за місце в команді;
- фізична підготовленість спортсменів не відповідає вимогам професійних команд зі спортивних ігор;
- обмежений арсенал техніко-тактичних дій і, часто, відсутність планового змагального процесу відповідного рівня;

- несприйняття інших тренерів і фахівців внаслідок відсутності досвіду роботи з різними тренерами;
- неспроможність будувати соціальні стосунки серед кращих за кваліфікацією і старших за віком спортсменів.

Узагальнити основні існуючі проблеми національних збірних команд з баскетболу можна наступним чином:

- соціально-економічна ситуація в країні ставить під сумнів можливість підготовки якісного резерву, дитячо-юнацький спорт потерпає внаслідок фінансово-економічної кризи через необхідність збільшення витрат на підготовку команд, а не окремих спортсменів;

- обмежене фінансування фактично унеможливило конкуренцію та ротацію складу команд, що негативно впливає на процес підготовки і рівень змагальної діяльності;

- вплив глобалізації на спорт вищих досягнень, а саме, можливість міграції кращих гравців за кордон, негативно вплинула на рівень національних чемпіонатів.

Не дивлячись на складнощі, в нашій країні зростають обдаровані юні спортсмени, в яких зацікавлені світові центри підготовки і професійні клубні команди інших держав (таблиця 1).

Таблиця 1

ПІБ	Місце народження	Досягнення, вікова група	Рік, країна проведення ЧС
Михайлюк Святослав	Черкаси	MVP U-16 чемпіонату Європи MVP U-18 чемпіонату Європи MVP U-20 чемпіонату Європи Рекорд: <i>наймолодший гравець в історії чемпіонатів світу</i>	2013, Україна 2014, Болгарія 2017, Греція 2014, Фінляндія
Горбунова Олександра	Бердянськ	MVP U-18 чемпіонату Європи MVP U-20 чемпіонату Європи MVP U-20 чемпіонату Європи All star U-15 All star U-18, U-20 All star U-20 MVP чемпіонат України	2004, Словаччина 2004, Франція 2005, Чехія 2000 2004 2005 2009-2010
Яцковець Ольга	Бердянськ	All star U-16	2013
Малашенко Олеся	Кишинев	<i>3 місце серед кращих молодих гравців Європи</i>	2010
Ягупова Аліна	Дніпро	MVP U-20 чемпіонату Європи <i>2 місце серед кращих молодих гравців Європи</i> <i>кращий молодий гравець Європи</i> MVP чемпіонат України	2012 2010 2012 2012-2013-2014

Вагомим аргументом на користь позитивних змін існуючого стану речей у баскетболі на сучасному етапі розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні є:

- організація спортивних заходів із залученням батьків. Мова йде не про формальні заходи, а дійсно цікаві суспільні події традиційного характеру, які викличуть в масах інтерес до занять спортивними іграми;
- якісна підготовка спортивного резерву має відповідати сучасним європейським і світовим стандартам, інакше очікувати максимальних результатів на високому рівні буде неможливо (відповідність вимогам як до юних спортсменів, так і рівня підготовленості та кваліфікації тренерів);
- штучне створення на державному рівні гідної та здорової конкуренції за рахунок масовості юних спортсменів у баскетболі, що призведе до повноцінного і якісного відбору, від чого країна отримає зайнятість молодого покоління, яке буде спрямоване на здоровий спосіб життя, і отримає важливі навички для суспільної життєдіяльності – відчуття патріотизму, колективізму і взаємодопомоги, послідовно засвоюючи значення понять «моя команда» і «моя країна».

Окремі висококваліфіковані гравці отримали якісну багаторічну підготовку і демонструють високий міжнародний рівень змагальної діяльності, а кваліфікація тренерів, які очолюють національні збірні, здебільшого, не викликає сумніву, але дослідження ефективності їх змагальної діяльності дозволяє констатувати відсутність високих результатів.

Характерною ознакою розвитку баскетболу є зростання майстерності від аматорського (в тому числі дитячо-юнацького) спорту до професійного і, як наслідок, ефективної роботи, від масовості, за умов кваліфікованого поетапного відбору – до олімпійського спорту.

Науковці поділяють підготовку кваліфікованих спортсменів на конкретні етапи багаторічної підготовки, які необхідно пройти у відповідному віці. На кожному етапі важливий якісний відбір, який може відбуватись лише за наявності відповідної популярності виду спортивних ігор, яка забезпечує масовість занять.

Невідповідність сучасним тенденціям розвитку баскетболу, ігнорування закордонного досвіду і відсутність взаєморозуміння діючих тренерів і науковців призвела до низки нагальних проблем, які починаються на початковому етапі підготовки і з наступними етапами лише набувають вагомості та значущості, а саме:

- достатньо пізній початок занять баскетболом в дев'ятирічному віці за нині діючою програмою ДЮСШ від 1999 року. Натомість у провідних європейських баскетбольних країнах (Іспанія, Литва, Німеччина, Хорватія) залучення до гармонійного фізичного розвитку дитини завдяки розвивальним іграм з елементами баскетболу відбувається з 6 років;

- в умовах обмеженого фінансування висококваліфіковані тренерські кадри, як правило, шукають роботу за фахом за кордоном. Тренери, що залишаються, через низку проблем зазвичай втрачають бажання до самовдосконалення і зацікавленість, через що стають емоційно неспроможними підтримувати інтерес дитини до занять баскетболом і надавати стимулюючі поштовхи до прогресування, що через рік призводить до фактичного об'єднання груп різного віку, а подекуди і статі;

- низький рівень фінансування нівелює якість роботи тренерів, унеможлиблює відповідний контроль спортивної підготовленості. Фінансування навчально-тренувального та змагального процесів за рахунок батьків створює ряд

загальновідомих проблем від відбору гравців у команду до переважного вибору змагань за географічним принципом.

Форсування перебігу подій, які останнім часом частіше зустрічаються в сучасному спорті, призводить до фізичних і психологічних травм, що заважає обдарованому юному спортсмену стати яскравою особистістю в баскетболі. Як правило, подібні проблеми стосуються етапу підготовки до вищих досягнень, коли гравці постають не тільки перед спортивним відбором, але й самостійним вибором подальшого шляху (аматорський чи професійний спорт), а саме:

- рівень фізичної підготовленості не відповідає віковій категорії, в якій виступає юний спортсмен (наприклад, юніор грає за молодіжну збірну України і через декілька днів бере участь у подібному виснажливому турнірі в своїй віковій категорії; три роки різниці в такому віці є суттєвими, а фізичне навантаження на організм протягом чотирьох тижнів є надмірним);

- в контексті вищенаведеного страждає не тільки фізичний стан спортсмена, але і самооцінка гравця, адже психологічне навантаження зазнає надмірного впливу, враховуючи відповідальність, конкуренцію і замкнутість простору спілкування в команді.

На сьогодні баскетбол потребує більш значущої адміністративно-правової підтримки, яка крім фінансово-економічної складової, перш за все має отримати підтримку з боку держави. За досвідом невеликих країн, саме державні програми розвитку і державна пропаганда (соціальна реклама з визнаними кумирами) можуть змінити становище.

Проблеми фінансово-економічного і політичного (в межах країни) характеру, які спіткали український спорт, призвели до складних процесів розпаду створеної системи підготовки спортсменів високого класу, яка була дієвою за часів Радянського Союзу. Спеціалісти-практики і вчені, які є фахівцями в області баскетболу, об'єдналися в поглядах, що такий стан речей вимагає детального обговорення і пошуку шляхів щодо вирішення.

Спорт зазнає шкоди через війни, військові перевороти, тероризм, адже подібні явища призводять до знищення та руйнації спортивних арен, через небезпеку життю спортсмени втрачають можливість системних тренувань, вимушені змінювати місце проживання, інколи й громадянство. Наприклад, Югославія, традиційно сильна в ігрових видах спорту, через війну на Балканах і подальший поділ держави на низку невеликих країн втратила значущість у світовому баскетболі. Визнані гравці знайшли собі роботу за професійним фахом, підписавши контракти з кращими клубами світових та європейських ліг, але величезна кількість спортсменів втратила можливість і час набути славу для себе і своєї держави.

Через анексію Кримського півострова спортсмени АР Крим постали перед вибором, що стосується зміни громадянської позиції, звичного місця тренування, помешкання та виступів на змаганнях.

Чемпіонати України з баскетболу за останні роки втратили значну кількість спортсменів-легіонерів високого рівня внаслідок складнощів із безпекою проведення змагань і фінансовим забезпеченням у період проведення антитерористичної операції. Вільну спортивну міграцію унеможливорює небезпека, коли клуб і країна не можуть гарантувати іноземним спортсменам безпечний спосіб

життя і тренування в поєднанні з погіршенням економічної ситуації в країні, до якої призводять військові конфлікти.

Також важливу роль у процесі розвитку баскетболу в глобальному вимірі відіграють процеси інформатизації, що дають можливість вільного доступу до наукових і методичних ресурсів. Використання мережі «Internet» дозволяє тренерам і спортсменам швидко отримати необхідну інформацію, яка стосується як новітніх науково-методичних розробок у системі підготовки висококваліфікованих спортсменів, так і оперативну інформацію про стан команди суперника: склад команди, тактичні схеми ведення гри, результативність в останніх іграх тощо. Крім цього, сучасний рівень інформатизації суспільства є значущим чинником впливу на підготовку і змагальну діяльність висококваліфікованих спортсменів. Найбільш вагомими складовими є сприяння географічній мобільності спортсменів і тренерів для якісної передсезонної підготовки, застосування ефективних експрес-методик вивчення основ мови країни, в якій має намір продовжити вдосконалення спортсмен (у більшості випадків, слабкий рівень мовної підготовки є лімітуючим чинником стосовно потрапляння до складу команди і подальшого вдосконалення), можливість дистанційного вивчення кращих світових і регіональних зразків діяльності менеджменту провідних клубів або національних федерацій (асоціацій).

Розвиток баскетболу за останні десятиріччя характеризується визначеними напрямками, які стосуються вдосконалення системи підготовки спортсменів, змагальної діяльності та інших чинників, що пов'язані з управлінським, організаційним, матеріально-технічним забезпеченням.

За узагальненими поглядами науковців до критеріїв ефективного розвитку виду спорту слід віднести наступні:

- рівень матеріально-технічного та фінансового забезпечення професіональних клубних і національних збірних команд;
- рівень матеріально-технічного та фінансового забезпечення дитячо-юнацького та резервного спорту;
- рівень соціальної значущості: інтерес вболівальників, висвітлення подій у засобах масової інформації, телевізійні трансляції та ін.;
- кількісно-якісні показники, що регламентують і характеризують рівень організації та проведення національних чемпіонатів (кількість команд-учасниць та їх річні бюджети, вимоги до спортивних арен, наявність титульного спонсора чемпіонату, відвідуваність ігор, наявність контрактів з телеканалами, ліміт на гравців-легіонерів та ін.);
- кількісно-якісні показники, що регламентують і характеризують рівень організації та проведення молодіжних і дитячо-юнацьких першостей, турнірів, фестивалів національного рівня (матеріально-технічна база, кількість команд-учасниць, відсоткові показники фінансування дитячо-юнацького і молодіжного спорту національною федерацією та ін.);
- наявність системи підвищення кваліфікації та ліцензування тренерів у системі національної федерації (ліцензування, курси підвищення кваліфікації, науково-методичні та науково-практичні семінари і конференції);
- наявність системи науково-методичного забезпечення і супроводу;
- юридичний супровід спортивної діяльності на рівні національної федерації

(наявність регламентів змагань, регламенту із статусу і трансферів гравців, комітету дисциплінарного контролю, апеляційного комітету, палати з вирішення спорів та ін.);

- співпраця національної федерації з регіональними і світовими міжнародними організаціями (європейські та світові федерації, міжнародний спортивний арбітражний суд, світове антидопінгове агентство та ін.);

- рівень досягнень національних команд, професійних клубів та окремих спортсменів на міжнародній арені;

- наявність державного фінансування і державних програм розвитку.

Аналіз позитивних і негативних складових розвитку баскетболу свідчить про потребу в обґрунтованих науково-методичних підходах до вирішення кризової ситуації. Ймовірно, що позитивний вплив матимуть наступні кроки:

- створення прозорих обставин для роботи тренерів ДЮСШ у країні, створення системи матеріального заохочення для найбільш кваліфікованих тренерів, які протягом багатьох років готують перспективних спортсменів;

- удосконалення відносин між федераціями і талановитими гравцями різного рівня підготовленості (сприяння молоді в бажанні навчання та продовження підготовки за кордоном, кваліфікованим спортсменам – можливості набуття змагального досвіду в кращих світових центрах підготовки і лігах;

- пошук можливостей побудови демократичних відносин гравця і тренера збірної команди, коли сучасні засоби комунікації дозволяють налагодити системний зв'язок з метою плідної дистанційної співпраці у відповідності до прогнозованих тактичних схем гри команди і суперника;

- тотальна пропаганда яскравих особистостей з метою популяризації баскетболу в засобах масової інформації.

Міграція та концентрація висококваліфікованих спортсменів призвели до необхідності стандартизації та уніфікації правил змагань, розробки регламентів зі статусу і трансферу гравців, побудови національних, регіональних і міжнародних систем з розвитку – національних, регіональних і міжнародних федерацій. Серед найпомітніших чинників впливу глобалізації на спорт доцільно виокремити міграцію спортсменів. На клубному рівні офіційні переходи спортсменів давно стали звичним явищем. В дозволені регламентом терміни, значна кількість спортсменів змінюють клуби, а з ними і країни, намагаючись підписати фінансово успішний контракт. Мета переходів здебільшого економічного характеру, але є досить багато причин, які обґрунтовані іншими чинниками: набуття змагального досвіду, який неможливо отримати через конкуренцію в своєму клубі; зміна країни для покращення умов життя власної родини; отримання сприятливих умов для професійного прогресу (обладнання та інвентар, довіра і знання нового тренера, відповідність партнерів по команді, сильніша за рівнем ліга).

Аналіз змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболістів на офіційних міжнародних змаганнях найвищого рівня (чемпіонати Європи і світу, Ігри Олімпіад) переконливо свідчить, що в складах команд все більшою стає частка спортсменів, які або змінили громадянство задля можливості взяти участь у змаганнях, або вдосконалюють свою майстерність у професійних лігах за кордоном власної країни в якості легіонерів.

Не оминула така тенденція і національну збірну України з баскетболу (чоловіки). На чемпіонаті Європи 2013 р. в складі української команди виступав американець Ю. Джетер. За литовський баскетбольний клуб «Ліетувос Рітас» виступав К. Натяжко. Після вдалого виступу (6-е місце на чемпіонаті Європи 2013 р.) на чемпіонаті світу 2014 р. в складі національної збірної України виступали гравці-легіонери: Ю. Джетер («Лімож», Франція), В. Кравцов («Фінікс-Санз», Арізона, США), К. Натяжко («Летувос Рітас», Литва), С. Гладирь («Нантер», Франція). Крім цього, команду очолював американський фахівець Майк Фрателло. На чемпіонаті Європи з баскетболу 2015 р. в складі команди виступав натуралізований гравець – Дж. Рендл («Ескишехир», Туреччина), а К. Фесенко виступав за баскетбольний клуб «Локомотив-Кубань» (Краснодар) у чемпіонаті РФ. Міграційні процеси істотно впливають на підготовку збірних команд, адже відбіркові матчі до фінальної частини чемпіонату Європи проходять протягом сезону. Досить важко вчасно залучити всіх гравців, які виступають в національних чемпіонатах європейських країн, мають контрактні зобов'язання з клубами і відповідно різні календарі змагань. Значно ускладнено спілкування з клубами Національної баскетбольної асоціації, в яких виступали українські спортсмени. З різних причин деякі гравці так і не змогли взяти участь у виступах за збірну команду, але країна пишається їх досягненнями, адже отримати запрошення захищати кольори клубу НБА є недосяжною мрією більшості баскетболістів (таблиця 2).

Таблиця 2

ПІБ	Місце народження	Клуб НБА	Сезони
Віталій Потапенко	Київ	«Клівленд Кавальєрс» «Бостон Селтікс» «Сієтл Суперсонікс» «Сакраменто Кінгс»	1996-1999 1999-2002 2002-2006 2006-2007
Станіслав Медведенко	Карапиші, Київська обл.	«Лос-Анджелес Лейкерс» «Атланта Хоукс»	2000-2006 2006-2007
Олексій Печеров	Харків	«Вашингтон Уїзардс» «Мінесота Тімбервулвс»	2007-2009 2009-2010
Кирило Фесенко	Дніпропетровськ	«Юта Джаз» «Індіана Пейсерс»	2007 – 2011 2012-2013
Кравцов В'ячеслав	Одеса	«Детройт Пістонс» «Фінікс Санс»	2012-2013 2013-2014
Олексій Лень	Антрацит, Луганська обл.	«Фінікс Санс»	2013 – т.ч.

Драфт НБА: Сергій Ліщук («Мемфіс Гріззліз», 2004);
Сергій Гладир («Атланта Хоукс», 2009).

Міграція спортсменів ставить перед керівництвом професійних команд питання

вибору між українськими випускниками дитячо-юнацьких спортивних шкіл, з якими необхідно працювати додатково, та іноземними гравцями, які вже сформовані як виконавці, мають досвід змагальної боротьби відповідного рівня. Визнаючи, що гравців екстра-класу не під силу утримувати багатьом професійним командам, близько 10 років тому український спортивний ринок наситили посередніми за рівнем підготовленості легіонерами, що відвернуло вболівальників і остаточно зруйнувало систему підготовки юних спортсменів. Не маючи перспектив для подальшого вдосконалення, кращі молоді спортсмени інколи, ще не закінчивши школу, отримують запрошення до лав іноземних клубів, а більшість просто залишають заняття спортом. Знайти вихід безпосередньо в професійному спорті неможливо, меценати вже не так активно вкладають гроші в легіонерів, а іноземні спортсмени через політико-економічні проблеми в Україні обирають більш стабільні чемпіонати.

Стосовно професіоналізації спорту вищих досягнень, слід зазначати, що ці тенденції мають як позитивні, так і негативні риси.

Економічні чинники породжують міграцію спортсменів та їх професіоналізацію, яка передбачає наявність і функціонування законодавчих механізмів у процесах укладання контрактів спортсменів і тренерів згідно з регламентними нормами організації та проведення змагань у певних лігах.

У свою чергу, професіоналізація одночасно є наслідком і певним стимулом міграції спортсменів. Чинники професіоналізації спорту вищих досягнень за рахунок залучення до системи змагань найкращих гравців дозволяють створити високорентабельне видовище, яке приваблює до екранів телевізійних приймачів і на стадіони чисельну армію вболівальників, дозволяє за рахунок контрактів на телевізійні трансляції значно підвищити бюджети спортивних клубів.

Характерними тенденціями сучасного розвитку баскетболу є факти, що потужні за фінансуванням і кількістю населення національні збірні команди системно поступаються місцями на п'єдесталах турнірів найвищого гатунку невеликим і посереднім за економічною стабільністю національним збірним командам. Підтвердженням слугує вдалий виступ національних збірних команд Сербії з баскетболу на Іграх Олімпіади 2016 року в Ріо-де-Жанейро: чоловіки – 2^е місце, жінки – 3^е місце. Національні збірні команди Сербії є традиційно сильними за часів формування югославської школи спортивної підготовки і, незважаючи, на істотні фінансові затрати на підготовку команд, змогли показати максимально високі спортивні результати (останній чемпіонат Європи з баскетболу 2017 року закінчився феєричним фінальним виступом збірних Словенії і Сербії, що посіли 1^е і 2^е місця відповідно).

Особистість спортсменів високої кваліфікації має значущий вплив на широкі верстви населення, формує позитивне відношення до здорового способу життя, збільшення масовості занять спортом. Фінансово-економічна складова успішності гравців є вагомим аргументом визначення зацікавленості до занять баскетболом і професійної діяльності засобів масової інформації. Загальні суми фінансових статків провідних спортсменів виокремлюють їх в унікальну категорію за впливовістю, свідчать про значний інтерес до цієї галузі широких верств населення, державних інституцій і громадських організацій.

6. Загальні вимоги до написання наукових статей

Наукові статті у фахових виданнях повинні мати такі необхідні елементи:

- 1) постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- 2) аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- 3) формулювання цілей статті (постановка завдання);
- 4) виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- 5) висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Редакційні колеги збірників пропонують авторам виділяти рекомендовані елементи статті окремими рубриками (скороченими підзаголовками).

Послідовність структурних елементів статті.

1. Бібліографічний показник (УДК), ліворуч.
2. Назва статті (посередині) – великими літерами.
3. Ініціали та прізвище автора (авторів) – малими літерами.
4. Повна поштова (по місцю праці) та електронна адреса автора (авторів) – малими літерами, курсив.
5. Анотація (зазвичай трьома мовами і має розкривати зміст статті).
6. Ключові слова.
7. Текст статті.
8. Нижче тексту статті розміщується список використаної літератури.
9. Авторська довідка.
10. В кінці рукопису вказується дата відправки статті до редколегії збірника.

Технічні вимоги до оформлення представлені у «вимогах до написання статей» у відповідному науковому виданні і можуть відрізнятись. Вказуються обсяг статті, шрифт, версія редактора, міжрядковий інтервал, параметри сторінки, особливості представлення рисунків, таблиць, схем, ілюстрацій і формул. Аббревіатури обов'язково розшифровувати після першого згадування в тексті. Посилання на джерела із списку літератури в тексті статті подавати в квадратних дужках, зазначаючи номер цитованої позиції зі списку літератури та через кому номер сторінки (наприклад [7, с. 112], [2], [3, 7-12, 23]). Список цитованої літератури слід подавати за алфавітом: спочатку кирилицею, потім латинкою.

7. Перелік фахових видань МОН України

Власні результати досліджень авторам доцільно публікувати у наукових фахових виданнях України, зареєстрованих в Index Copernicus та інших національних і міжнародних наукометричних базах даних (станом на 26.07.17):

- 1) Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини;
- 2) Молода спортивна наука України;

- 3) Наука в олімпійському спорті;
- 4) Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту (Web of Science);
- 5) Pedagogics psychology medical-biological problems of physical training and sport (англ., електронне видання);
- 6) Слобожанський науково-спортивний вісник;
- 7) Спортивна медицина і фізична реабілітація;
- 8) Спортивна наука України (електронне видання);
- 9) Спортивний вісник Придніпров'я;
- 10) Теорія і методика фізичного виховання і спорту;
- 11) Физическое воспитание студентов (Web of Science);
- 12) Physical education of students (англ., електронне видання);
- 13) Physical education of students (електронне видання, Web of Science);
- 14) Фізична активність, здоров'я і спорт;
- 15) Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві;
- 16) Фізична культура, спорт та здоров'я нації.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Процеси глобалізації спорту суттєво змінили систему світового баскетболу, підвищили його популярність, надали можливість активної міграції спортсменів різного рівня, що призвело до істотного зростання інвестицій, а професійний спорт як бізнес-продукт отримав поштовх до розвитку.

Баскетбол за три останні десятиліття зазнав кардинальних змін. Спроби зберегти, набуті досвідом радянських спортсменів традиції підготовчого процесу є в значному ступені неефективними. Сьогодні вимагає інтеграції від українського баскетболу задля подальшого розвитку, а локалізація є неприйнятною в сучасних умовах економічної ситуації в країні і рівня українських національних чемпіонатів.

Баскетбол потребує модифікованих підходів до побудови системи підготовки, відповідного наукового обґрунтування, змістовного компоненту підготовки і нормативних засад її організації, поглибленого вдосконалення умов системи підвищення кваліфікації тренерів.

Незважаючи на низку представлених проблем, розвиток баскетболу в Україні має потужний потенціал до відродження переможних традицій.

Аналіз переліку авторефератів дисертаційних робіт, виконаних на матеріалі баскетболу, дає нагоду констатувати, що ряд важливих питань залишився поза увагою спеціалістів, потребує вивчення та сучасного уточнення.

Неоднозначним і важливим для вивчення на сучасному етапі розвитку баскетболу є вплив нового олімпійського виду спорту – баскетболу 3×3, який з 2017 року включений до програми Ігор Олімпіади 2020 року в Токіо (Японія).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безмылов Н, Мурзин Е. Подготовка резерва и отбор игроков в национальную сборную команду по баскетболу. *Наука в олимпийском спорте*. 2016;2: 32–8.
2. Борисова ОВ, Сушко РО. *Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту* [метод. рекомендації]. К.: Науковий світ; 2016. 35 с.
3. Дорошенко Э. Управление технико-тактической деятельностью в командных спортивных играх. *Наука в олимпийском спорте*. 2014;4: 15–21.
4. Мітова ОО. Проблеми контролю в баскетболі на етапі початкової підготовки в зв'язку з тенденцією до ранньої спеціалізації. *Вісник Запорізького національного університету (фізичне виховання та спорт)*. 2016;2: 186–97.
5. Платонов В. Общая теория подготовки спортсменов: история развития, методология построения, современное состояние. *Наука в олимпийском спорте*. 2016;3: 75–104.
6. Сушко РО. *Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу)* [монографія]. К.: Центр учбової літератури; 2017. 360 с.
7. Шутова СС, Батьковская АМ. Баскетбол и его путь к Олимпийским Играм. В: *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України: зб. тез доп. IV регіон. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю*. Харків; 2016. С. 166–71.
8. Chung J, Hwang S, Won H. Globalization, media imperialism and south Korean sport. *International journal of the history of sport*. 2015;32(3): 494–8.
9. Luo L, Dai Y, Huang F. Globalization and the rise of the chinese basketball market. *The International Journal of the History of Sport*. 2015;32(10): 1321–35.
10. Maguire J. *Power and global sport*. London: Routledge; 2005. 233 p.
11. Robson S, Robson S, Simpson K, Tucker L. *Strategic Sport Development*. London: Routledge; 2013. – 288 p.
12. Асоціація баскетбольних клубів України. Офіційний сайт. Код доступу: <http://www.superleague.ua/>
13. Всесвітня федерація баскетболу. Офіційний сайт. Код доступу: <http://www.fiba.com/>
14. Національний університет фізичного виховання і спорту України. Офіційний сайт. Код доступу: <http://www.uni-sport.edu.ua/>
15. Федерація баскетболу України. Офіційний сайт. Код доступу: <http://www.fbu.ua/>

Підписано до друку 11.04.2018 р. Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 2,19. Обл.-вид. арк. 2,29.

Тираж 300. Зам. 70.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]

Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.

м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.

200-87-15, 050-525-88-77

E-mail: nsvit23@ukr.net

Сайт: nsvit.cc.ua